

Cauza C-472/20**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

30 septembrie 2020

Instanța de trimitere:

Fővárosi Törvényszék (Ungaria)

Data deciziei de trimitere:

28 august 2020

Reclamantă și apelantă:

Lombard Lízing Zrt.

Pârât și intimat:

PN

Obiectul procedurii principale

Apelul împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță într-un litigiu privind un contract de împrumut în valută

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Consecințele juridice ale nulității referitoare la obiectul principal al contractului, care rezultă din caracterul abuziv al unei clauze contractuale care plasează riscul cursului de schimb în sarcina consumatorului – Determinarea consecințelor juridice respective în contextul poziției adoptate de instanța ierarhic superioară dintr-un stat membru, care totuși nu este obligatorie pentru instanțele inferioare – Reglementare națională care stabilește cerințe procedurale speciale în ceea ce privește nulitatea contractelor – Reglementarea *a posteriori* a consecințelor juridice pe cale legislativă – Efectul util al Directivei 93/13

Temeiul juridic: articolul 267 TFUE

Întrebările preliminare

- 1) În cazul în care clauza contractuală abuzivă se referă la obiectul principal al contractului (informațiile cu privire la cursul de schimb nu erau conforme), astfel încât contractul nu poate continua să existe, iar părțile nu au ajuns la un acord, faptul că, în lipsa unei dispoziții de drept național cu caracter supletiv, există o poziție adoptată de instanța ierarhic superioară, care, deși nu este obligatorie pentru instanțele ierarhic inferioare, oferă îndrumări în legătură cu constatarea validității contractului sau a producerii efectelor sale, asigură efectul deplin al Directivei 93/13?
- 2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare preliminară, este posibilă restabilirea situației inițiale în cazul în care contractul nu poate continua să existe ca urmare a clauzei abuzive privind obiectul principal, părțile nu au ajuns la un acord, iar poziția sus-menționată nu este aplicabilă?
- 3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare preliminară, în ipoteza în care s-a formulat o acțiune prin care se solicită constatarea nulității în raport cu obiectul principal al contractului, poate legea să impună, în legătură cu [acest] tip de contract, condiția ca un consumator să formuleze, odată cu acțiunea respectivă, și o acțiune în constatarea validității contractului sau a producerii efectelor sale?

În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare preliminară, atunci când nu este posibilă restabilirea situației inițiale, se poate constata *a posteriori*, prin legiferare, validitatea contractelor sau producerea efectelor lor în vederea asigurării echilibrului între părți?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

- Articolele 1, 6 și 7 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 02, p. 273)
- Hotărârea Curții din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282)
- Hotărârea Curții din 14 martie 2019, Dunai (C-29/17, EU:C:2019:207)
- Hotărârea Curții din 3 octombrie 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)

Dispozițiile de drept național invocate

- Legea nr. IV din 1959 de instituire a Codului civil, în vigoare la data încheierii contractului de împrumut în litigiu: articolele 200, 209, 209/A, 237 și 239/A.

- Legea nr. CXII din 1996 privind instituțiile de credit și instituțiile financiare, în vigoare la data încheierii contractului de împrumut în litigiu: articolul 203.
- Legea nr. XXXVIII din 2014 care reglementează aspectele specifice privind decizia pronunțată de Kúria [Curtea Supremă, Ungaria] pentru unificarea jurisprudenței în materia contractelor de împrumut încheiate de instituțiile financiare cu consumatorii (denumită în continuare „Legea DH 1”): articolele 1, 3 și 4.
- Legea nr. XL din 2014 privind normele referitoare la lichidarea conturilor, la care face referire [Legea DH 1], și privind alte dispoziții (denumită în continuare „Legea DH 2”): articolele 1 și 37.

Articolul 37 din Legea DH2 stabilește cerințe procedurale speciale în ceea ce privește nulitatea contractelor. În temeiul acestei dispoziții, reclamantul poate solicita constatarea nulității numai dacă solicită în același timp aplicarea consecințelor juridice ale nulității, cu alte cuvinte constatarea validității contractului sau a producerii efectelor sale până la data pronunțării hotărârii. În lipsa acestei constatări, acțiunea nu poate fi examinată pe fond.

- Legea nr. LXVI din 1997 privind organizarea și administrarea instanțelor, în vigoare la data încheierii contractului de împrumut în litigiu: articolul 33.
- Legea nr. CLXI din 2011 privind organizarea și administrarea instanțelor, în vigoare în prezent: articolul 25.
- Avizul nr. 1/2010 din 28 iunie 2010 al plenului Secției civile din cadrul Curții Supreme privind consecințele juridice ale nulității.

Conform punctului 5 din avizul respectiv, în cazul în care cauza nulității poate fi eliminată sau dispăre ulterior, instanța poate constata validitatea contractului cu efect retroactiv de la data încheierii sale. Posibilitatea de a constata validitatea contractului constituie o alternativă echivalentă cu restabilirea situației inițiale. În cazul în care ambele consecințe juridice sunt aplicabile, revine instanței sarcina de a decide, în exercitarea puterii sale de apreciere, care dintre ele este aplicabilă.

- Poziția adoptată la 19 iunie 2019 de Consiliul consultativ al Kúria [Curtea Supremă] cu ocazia examinării jurisprudenței privind nulitatea așa-ziselor contracte de împrumut exprimate în valută.

În cazul nulității clauzelor contractuale care plasează riscul cursului de schimb în sarcina consumatorului, această poziție, care nu este obligatorie pentru instanțele inferioare, le oferă două soluții la fel de întemeiate din punct de vedere dogmatic. Pe de o parte, instanța poate constata validitatea contractului de împrumut exprimat în valută prin conversia acestuia în forinți maghiari, stabilind dobânzile obișnuite la cursul de schimb al forintului maghiar la data încheierii contractului, majorat cu diferența. Pe de

altă parte, instanța poate constata de asemenea validitatea contractului prin stabilirea unei limite maxime a cursului de schimb între valută și forintul maghiar, fără să modifice rata dobânzii stabilită în contract până la data conversiei în forinți maghiari.

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 Pârâtul din litigiul principal (denumit în continuare „pârâtul”) a dorit să achiziționeze un autovehicul marca Rover. Aceasta deținea fonduri proprii în valoare de 362 500 de forinți maghiari (HUF)¹, pe care trebuia să le completeze cu un împrumut în valoare de 1 417 500 de forinți maghiari. În acest scop, la 3 decembrie 2009, pârâtul a depus o cerere de finanțare la Lombard Finanszírozási Zrt., predecesoarea în drept a reclamantei din litigiul principal (denumită în continuare „reclamanta”). În cererea de finanțare respectivă, se menționa că pârâtul se obliga să achite la 3 decembrie 2009 un avans din fonduri proprii și, ulterior, în perioada cuprinsă între 5 ianuarie 2010 și 5 mai 2016, să plătească rate lunare de 34 900 de forinți maghiari, în total 2 689 225 de forinți maghiari.
- 2 La 4 decembrie 2009, Lombard Finanszírozási Zrt., în calitate de creditor, și pârâtul, în calitate de debitor, au încheiat un contract individual de împrumut pentru consumatori exprimat în franci elvețieni cu dobândă variabilă. Părțile contractante au stabilit condițiile de rambursare a împrumutului și au convenit de asemenea ca aspectele nestipulate în contract să fie reglementate de condițiile generale de creditare ale Lombard Finanszírozási Zrt., care fac parte integrantă din contract.
- 3 La 4 decembrie 2009, pârâtul a semnat de asemenea o declarație privind comunicarea riscului. În declarația respectivă, debitorul era informat cu privire la riscul privind rata dobânzii și la variațiile pe care le-ar putea avea o astfel de rată. Conform acestor informații, trebuia să se ia în considerare de asemenea riscul cursului de schimb. Ratele lunare sunt exprimate în valută, fiind ulterior convertite în forinți maghiari, astfel încât se generează o diferență a cursului de schimb fără a putea fi prevăzute variațiile viitoare ale acestuia. Informațiile generale privind variația cursului de schimb figurau în condițiile generale de creditare, în secțiunile „Modificarea cursului de schimb I” și „Modificarea cursului de schimb II”.

1 Conform cursului de schimb de referință al Băncii Centrale Europene, 1 euro era echivalentul a 269,14 forinți maghiari la data încheierii contractului în litigiu, și anume 4 decembrie 2009, a 313,33 forinți maghiari la data la care contractul respectiv a fost reziliat, și anume 14 septembrie 2015, a 325,83 forinți maghiari la data la care prima instanță a pronunțat hotărârea din 11 iulie 2019 și a 365,53 forinți maghiari la data formulării cererii de decizie preliminară, și anume 30 septembrie 2020. A se vedea în acest sens: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-huf.en.html

- 4 Lombard Finanszírozási Zrt. a fost dizolvată la 31 august 2010 ca urmare a unei fuziuni prin absorbție, iar succesoarea sa generală în drept a dobândit calitatea de reclamantă.
- 5 Lichidarea conturilor stabilită prin Legea DH2, adoptată de legiuitorul maghiar în anul 2014, se referea și la contractul de împrumut încheiat între părțile din litigiul principal. În acest context, reclamanta a stabilit în favoarea pârâtului suma care, conform Legii DH1, fusese calculată în mod abuziv. Defalcarea includea de asemenea rata de 22,32 % ca rată anuală a dobânzilor obișnuite, atât înainte, cât și după modificarea contractului. Pârâtul nu contestă această lichidare a conturilor, astfel încât este vorba despre o lichidare confirmată.
- 6 Pârâtul nu a plătit ratele lunare la timp. Pentru acest motiv, reclamanta a reziliat contractul de împrumut la 14 septembrie 2015, iar ulterior a introdus o acțiune la Pesti Központi Kerületi Bíróság [Tribunalul Districtual Central din Pest, Ungaria] (denumit în continuare „instanța de fond”) împotriva pârâtului. Prin acțiunea respectivă, reclamanta a solicitat constatarea validității contractului de împrumut încheiat între părțile din litigiul principal la 4 decembrie 2009, cu efect retroactiv de la data încheierii sale, astfel încât rata inițială a dobânzii să fie stabilită la 23,07 % pe an. Aceasta a solicitat de asemenea instanței, în temeiul contractului, să oblige pârâtul la plata debitului principal în valoare de 490 102 de forinți maghiari și a dobânzilor de întârziere, precum și la plata cheltuielilor de judecată efectuate de reclamantă.
- 7 În întâmpinare, pârâtul a invocat caracterul abuziv al clauzelor contractului de împrumut care plasează în totalitate în sarcina sa riscul cursului de schimb și a contestat faptul că informațiile privind riscul respectiv erau clare și inteligibile. Aceasta a invocat de asemenea nulitatea contractului ca urmare a faptului că acesta nu stipula o rată a dobânzilor obișnuite clară și definită, încălcând astfel dispozițiile aplicabile ale dreptului maghiar. Pârâtul a imputat de asemenea reclamantei faptul că nu a anexat la contract un calcul detaliat al evoluției datoriei care ar fi permis monitorizarea exactă a acesteia. În afară de aceasta, pârâtul a formulat o cerere reconvențională în care a invocat că a plătit reclamantei, de la data încheierii contractului, suma totală de 3 151 644 de forinți maghiari, în timp ce valoarea inițială a împrumutului era de numai 1 417 500 de forinți maghiari, astfel încât considera că toate plățile efectuate începând din luna octombrie 2012 erau excedentare. În consecință, prin cererea sa reconvențională, a solicitat instanței să oblige reclamanta, în temeiul nulității contractului și cu titlu de îmbogățire fără justă cauză, la plata sumei de 1 734 144 de forinți maghiari. Pârâtul a solicitat de asemenea instanței să oblige reclamanta să îi predea titlul de proprietate asupra autovehiculului marca Rover și să dispună anularea dreptului de opțiune al acesteia din urmă.
- 8 Cu toate că reclamanta nu a contestat valoarea totală a împrumutului rambursat de pârât până la momentul respectiv, aceasta s-a opus cererii reconvenționale întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză și nu a acceptat nici deducerea cantitativă solicitată prin intermediul său. De asemenea, reclamanta a susținut că a

oferit informații clare și inteligibile cu privire la riscul cursului de schimb. În plus, potrivit acesteia, faptul că respectivul contract nu indica rata dobânzilor obișnuite ar putea determina cel mult o nulitate parțială care ar putea fi remediată. În sfârșit, reclamanta a subliniat că pârâtul nu contestase rata dobânzii indicată în lichidarea conturilor efectuată în conformitate cu dispozițiile Legii DH2, astfel încât instanța putea să remedieze neindicarea ratei dobânzilor obișnuite și, astfel, să elimine nulitatea contractului.

- 9 În hotărârea sa din 11 iulie 2019, instanța de fond a calificat contractul în litigiu drept un contract de împrumut exprimat în forinți maghiari și a constatat validitatea sa cu caracter retroactiv de la data încheierii sale, stabilind rata dobânzilor obișnuite în forinți maghiari la 23,07 % pe an. Aceasta a respins în rest acțiunea. În ceea ce privește cererea reconvențională formulată de pârât, instanța respectivă a obligat reclamanta să plătească pârâtului suma de 462 419 de forinți maghiari, să îi predea titlul de proprietate asupra autovehiculului marca Rover și a dispus totodată anularea dreptului de opțiune al reclamantei. Aceasta a respins în rest cererea reconvențională.
- 10 În ceea ce privește rata dobânzilor obișnuite, instanța de fond a reținut în motivarea hotărârii că rata dobânzii indicată de reclamantă nu putea fi dedusă în mod corespunzător nici din contractul de împrumut și nici din condițiile generale de creditare și că rata respectivă a dobânzii nu a fost dovedită. Aceasta a împărtășit opinia pârâtului că dobânzile obișnuite indicate de reclamantă sunt contrare esenței sistemului bazat pe valută. La momentul încheierii contractului de împrumut de către părți, rata dobânzii aplicabilă împrumuturilor exprimate în forinți maghiari era de aproximativ 20 %, în timp ce rata dobânzii pentru împrumuturile în valută acordate în aceeași perioadă era de 10 % sau chiar mai mică. Potrivit instanței de fond, revenea reclamantei sarcina de a dovedi, în susținerea acțiunii sale, conținutul esențial al contractului și rata dobânzilor obișnuite exprimate în valută, lucru care totuși nu s-a întâmplat.
- 11 În ceea ce privește informațiile privind riscul cursului de schimb, pe baza Directivei 93/13, a Hotărârii Curții din 20 septembrie 2018, OTP Bank și OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) și a hotărârii nr. 6/2013 PJE pronunțate de Kúria [Curtea Supremă] într-o procedură de unificare a jurisprudenței civile, instanța de fond a constatat caracterul abuziv al clauzei contractuale care plasa în sarcina consumatorului riscul cursului de schimb. Aceasta a statuat de asemenea că toate consecințele juridice, atât cele care rezultă din caracterul abuziv al clauzei contractuale care plasează în sarcina consumatorului riscul cursului de schimb, cât și cele care decurg din nulitatea parțială determinată de nestabilirea dobânzilor ar trebui aplicate împreună.
- 12 În ceea ce privește aplicarea consecințelor juridice ale nulității, instanța de fond s-a bazat pe poziția adoptată de Colegiul consultativ al Kúria la 19 iunie 2019. Aceasta a constatat validitatea contractului de împrumut încheiat între părți, considerând că este exprimat în forinți maghiari ca urmare a caracterului abuziv al clauzei privind riscul cursului de schimb. Pe baza lichidării conturilor calculate de

reclamantă cu privire la diferența dintre valoarea totală a ratelor lunare (2 689 225 de forinți maghiari) și valoarea împrumutului (1 417 500 de forinți maghiari), aceasta a stabilit rata inițială a dobânzilor obișnuite la 23,07 % pe an. Totuși, având în vedere diferența dintre suma de 3 151 644 de forinți maghiari plătită efectiv de pârât până la momentul respectiv și valoarea totală inițială a ratelor lunare, care era de 2 689 225 de forinți maghiari, aceasta a obligat reclamanta să plătească pârâtului 462 419 de forinți maghiari cu titlu de îmbogățire fără justă cauză.

- 13 Împotriva hotărârii pronunțate de instanța de fond, reclamanta a declarat apel la instanța de trimitere care a sesizat Curtea cu o cerere de decizie preliminară.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 14 Reclamanta solicită instanței de trimitere să modifice hotărârea primei instanțe eliminând calificarea contractului în litigiu drept contract de împrumut exprimat în forinți maghiari și obligând pârâtul la plata sumei de 490 102 de forinți maghiari cu titlu de debit principal – sumă pe care a solicitat-o de asemenea în fața instanței de fond –, precum și a dobânzilor de întârziere și a cheltuielilor de judecată pe care le-a efectuat. Aceasta solicită de asemenea respingerea în totalitate a cererii reconvenționale formulate de pârât și eliminarea din dispozitivul hotărârii a obligației de a preda titlul de proprietate asupra autovehiculului și a dispoziției privind anularea dreptului de opțiune.
- 15 Reclamanta susține că din declarația privind comunicarea riscului rezulta în mod inechivoc că pârâtul trebuia să ia în considerare riscul cursului de schimb. De asemenea, reclamanta i-a atras atenția pârâtului asupra imprevizibilității variațiilor viitoarelor ale cursului de schimb al valutei. Potrivit reclamantei, faptul că debitorul își asumă riscul cursului de schimb drept contrapartidă pentru obținerea unor dobânzi mai favorabile nu implică în sine că contractul de împrumut exprimat în valută este contrar legii sau bunelor moravuri și nici că este uzurar, că are ca obiect o prestație imposibilă sau că este simulat.
- 16 Reclamanta invocă punctul 1 din hotărârea nr. 2/2014 PJE pronunțată de Kúria [Curtea Supremă] într-o procedură pentru unificarea jurisprudenței civile, conform căreia consumatorul trebuie să își asume în mod nelimitat riscul cursului de schimb. O clauză contractuală privind riscul cursului de schimb poate fi examinată numai dacă, pentru un consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat, conținutul său era neclar și neinteligibil la momentul încheierii contractului. În cazul în care consumatorul respectiv a putut înțelege în mod clar, pe baza clauzelor contractuale și a informațiilor furnizate de instituția financiară, că riscul cursului de schimb revenea exclusiv și nelimitat în sarcina sa și că variațiile cursului de schimb care i-ar fi putea cauza prejudicii ar fi nelimitate, clauza examinată nu poate fi considerată abuzivă. Potrivit reclamantei, informațiile furnizate de aceasta sunt conforme cu Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), și cu Hotărârea din 20

septembrie 2017, Andriciuc și alții (C-186/16, EU:C:2017:703). Aceasta a subliniat că se putea stabili în mod neechivoc, pe baza condițiilor generale de creditare, că debitorul trebuie să își asume de asemenea fluctuațiile cursului de schimb și că acest curs poate face obiectul unor variații extreme și nelimitate.

- 17 Reclamanta contestă constatarea instanței de fond potrivit căreia nu a dovedit rata dobânzii de 23,07 % pe care ea însăși o indicase. Astfel, în cursul procedurii în primă instanță, aceasta a făcut o prezentare detaliată a valorii dobânzilor obișnuite. Atunci când instanța de fond a constatat validitatea contractului, aceasta ar fi trebuit de asemenea să modifice dobânzile obișnuite pe baza ratei dobânzii aplicabile valutei în cauză și a diferenței. În concret, constatarea validității contractului nu poate determina o modificare a echilibrului contractual între părți, care să conducă la un dezechilibru considerabil între valoarea prestației și cea a contraprestației.
- 18 Prin întâmpinarea formulată în apel, pârâtul solicită menținerea hotărârii primei instanțe. Acesta subliniază că, potrivit Kúria [Curtea Supremă], informațiile care trebuie furnizate cu privire la riscul cursului de schimb trebuie considerate drept parte a prestației principale și că, în cazul în care informațiile respective lipsesc sau au caracter abuziv, contractul devine nul în totalitate. În susținerea poziției sale, acesta a atașat mai multe hotărâri individuale.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 19 Instanța de trimitere solicită ca, în lumina jurisprudenței Curții menționate anterior, să se stabilească ce posibilități poate oferi legea pentru a constata validitatea contractelor și producerea efectelor în cazul nulității privind obiectul principal al acestora.